

SVEA HOVRÄTT
Avdelning 01
Rotel 0113

DOM
2014-11-26
Stockholm

Mål nr
T 803-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Uppsala tingsrätts dom 2013-12-23 i mål T 1958-12, se bilaga A

KLAGANDE

1. P K

2. S E

3. L C

Ombud för 1-3: Jur.kand. C C och jur. kand. S S

MOTPART

Landstinget i Uppsala Län, 232100-0024
751 85 Uppsala

Ombud: Advokat P D

SAKEN

Skadestånd

Hovrättens domslut, se nästa sida.

Dok.Id 1170883

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 670 10	08-561 670 19	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd1@dom.se www.svea.se		

HOVRÄTTENS DOMSLUT

1. Med ändring av tingsrättens dom i huvudsaken bestämmer hovrätten följande.

a) Landstinget i Uppsala Län ska till P K betala 20 000 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 12 april 2012 till dess betalning sker.

b) Landstinget i Uppsala Län ska till S E betala 20 000 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 12 april 2012 till dess betalning sker.

c) Landstinget i Uppsala Län ska till L C betala 20 000 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 12 april 2012 till dess betalning sker.

2. Med ändring av tingsrättens dom i fråga om rättegångskostnader förpliktas Landstinget i Uppsala Län att ersätta P K S E och L C för deras rättegångskostnader i tingsrätten med 43 943 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för tingsrättens dom till dess betalning sker. Beloppet avser ombudsarvode.

3. Landstinget i Uppsala Län ska ersätta P K S E och L C för deras rättegångskostnader i hovrätten med 35 927 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för hovrättens dom till dess betalning sker. Beloppet avser ombudsarvode.

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

P K S E och L C har yrkat att hovrätten ska förplikta Landstinget i Uppsala län att till var och en av dem betala skadestånd med 125 000 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 12 april 2012 till dess betalning sker.

P K S E och L C har även yrkat att hovrätten ska befria dem från skyldigheten att betala Landstingets i Uppsala län rättegångskostnader i tingsrätten samt tillerkänna dem ersättning för sina rättegångskostnader i tingsrätten, alternativt förordna att vardera parten ska stå sina rättegångskostnader i tingsrätten.

P K S E och L C har dessutom yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i hovrätten. För det fall de inte vinner bifall till sin talan har de yrkat att hovrätten ska bestämma att vardera parten ska stå sina rättegångskostnader.

Landstinget i Uppsala län har motsatt sig att tingsrättens dom ändras samt yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i hovrätten.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Målet i hovrätten

Parterna har åberopat samma omständigheter och utvecklat sin talan på i huvudsak samma sätt som i tingsrätten. Skriftlig bevisning har lagts fram. Förhören i tingsrätten har lagts fram genom uppspelning av ljud- och bildupptagningar. Hovrätten har tagit del av det aktuella TV-avsnittet.

Målet rör en TV-inspelning på Akademiska sjukhuset i Uppsala

Målet rör en TV-inspelning den 14 september 2007 på onkologavdelningen på Akademiska sjukhuset i Uppsala (Akademiska sjukhuset). Det aktuella inslaget (Avsnittet) rör två sköterskor och deras arbete på avdelningen och handlade om vården av HK. HK avled två dagar efter inspelningen av Avsnittet. Hans hustru och dotter såg

Avsnittet av en slump den 23 oktober 2007. HK:s barnbarn tog senare del av Avsnittet på Internet. HK:s hustru, dotter och barnbarn (Klagandena) har med anledning av TV-inspelningen riktat skadeståndsanspråk mot Landstinget i Uppsala län (Landstinget).

Bakgrunden till TV-inspelningen är det avtal (Avtalet), domsbilaga 1 till tingsrättens dom, som träffades den 25 april 2007 mellan Akademiska sjukhuset och Titan Television AB (Titan). Avtalet gav TV3 rätt att filma arbetet på vissa avdelningar inom sjukhuset för en dokumentärserie. Syftet var i första hand att skildra verksamheten på sjukhuset med fokus på personalens vardagliga arbete. I Avtalet uppställde Landstinget ett krav på att få godkänna TV-inspelningarna innan sändning.

Allmänna utgångspunkter för prövningen

TV-inspelningar i sjukhusmiljö, som det är fråga om i målet, kan i och för sig anses ha ett värde. De kan t.ex. skapa kunskap om och förståelse för vården på sjukhus och därigenom lindra den oro som sjuka och anhöriga kan uppleva inför en sjukhusvistelse. Det är samtidigt uppenbart att en TV-inspelning på ett sjukhus riskerar att komma i konflikt med patienternas krav på skydd för bl.a. sekretessuppgifter. Om en TV-inspelning av aktuellt slag inte hanteras med hänsyn för patienters skydd för den personliga integriteten kan detta medföra skada för patienten och närstående till denne.

I målet ska inte prövas frågan om den allmänna lämpligheten av den aktuella TV-inspelningen, utan om det vid inspelning av Avsnittet lämnats eller förmedlats sådana uppgifter som är sekretesskyddade och om det i sådant fall kan grunda skyldighet för Landstinget att betala skadestånd till Klagandena.

Klagandena har till grund för sin talan åberopat såväl skadeståndslagens regler som rätten till skadestånd direkt enligt Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Även om kränkning av de rättigheter som stadgas i Europakonventionen är en självständig grund får, enligt hovrätten, konventionen betydelse också för tolkningen av skadeståndslagen på det sättet att dess bestämmelser i möjligaste mån ska tolkas på ett sätt som överensstämmer med Sveriges åtaganden enligt konventionen.

Brott mot tystnadsplikt och tjänstefel

Tingsrätten har konstaterat att det vid inspelningen av Avsnittet lämnats uppgifter om HK:s hälsotillstånd av ett slag som innebär ett röjande av sekretessbelagda uppgifter. Hovrätten delar denna uppfattning och de skäl som tingsrätten anfört till stöd för detta (tingsrättens dom s. 22-23). Sådant röjande har skett inte bara genom att uppgifter lämnats ut utan också genom tillåtande av filmandet på ett sådant sätt att HK:s identitet i viss mån röjdes.

Som tingsrätten konstaterat kan något giltigt sekretessförbehåll inte anses ha uppställts (tingsrättens dom s. 23-25).

Omständigheterna är sammantagna sådana att det måste anses klarlagt att personal för vilken Landstinget svarar härigenom, i vart fall av oaktsamhet, har gjort sig skyldiga till brott mot tystnadsplikt (20 kap. 3 § brottsbalken).

Klagandena har därutöver gjort gällande att företrädare för Landstinget gjort sig skyldiga till tjänstefel (20 kap. 1 § brottsbalken), på det sättet att de vid Avtalet eller godkännandet av sändningen eftergivit sekretessen. Ingåendet av Avtalet har dock inte innefattat myndighetsutövning i förhållande till Klagandena på ett sådant sätt att ansvar för tjänstefel av relevans för skadestandsfrågan kan komma i fråga. När godkännandet skedde hade de i målet aktuella uppgifterna redan röjts. Någon anledning att i detta sammanhang pröva frågan om godkännandet utgjort tjänstefel finns därför inte.

Hovrätten återkommer till betydelsen av godkännandet nedan.

Skadeståndsrättsliga utgångspunkter – ersättning för skada genom kränkning

Klagandena har gjort gällande rätt till ersättning enligt skadeståndslagen för kränkning genom brott som Landstinget ska svara för enligt vissa förutsättningar. Det brott som således aktualiseras är brott mot tystnadsplikten.

Hovrätten ska enligt Klagandena i första hand pröva om Landstinget enligt 3 kap. 2 § 2 skadeståndslagen ska svara för att det har förekommit en kränkning genom brott genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning. I vart fall föreligger enligt

Klagandena ett ansvar för Landstinget enligt skadeståndslagen med anledning av Landstingets s.k. principalansvar. Av 3 kap. 1 § 3 skadeståndslagen följer att en arbetsgivare ansvarar för skada på grund av att arbetstagaren kränker någon annan genom brott genom fel eller försummelse i tjänsten.

Skadeståndsansvar enligt både 3 kap. 2 § 2 skadeståndslagen (ansvar vid myndighetsutövning) och 3 kap. 1 § 3 skadeståndslagen (principalansvaret) förutsätter sådana brott som kan leda till rätt till kränkingsersättning enligt 2 kap. 3 § skadeståndslagen. Av 2 kap. 3 § skadeståndslagen framgår att det för skadestånd krävs en allvarlig kränkning genom brottsligt angrepp mot någons person, frihet, frid eller ära.

För uppgifter inom sjukvården gäller kvalificerad sekretess enligt 25 kap. 1 § Offentlighets- och sekretesslagen (OSL). I det aktuella fallet har uppgifter röjts om en döende patient. Även om syftet inte varit att kränka patienten måste brottet sägas vara ett allvarligt avsteg från de sekretessregler som gäller i förhållande till svårt sjuka patienter. TV-teamet från Titan, som inte hade del av vården av HK, fick del av uppgifter om HK:s hälsotillstånd och har tillåtits närvara och filma bl.a. när HK hade akut andnöd och när syrgasutrustningen som skulle avhjälpa andnöden inte fungerade och när sköterskorna uppgav att de skulle ringa HK:s hustru eftersom det inte fanns något ytterligare att göra för HK. HK var således nära döden vid inspelningen och avled också två dagar därefter. Röjandet är sådant att det måste bedömas vara fråga om sådan brottslig handling som i och för sig kan ge rätt till ersättning för kränkning enligt 2 kap. 3 § skadeståndslagen.

Principalansvar (3 kap. 1 § 3 skadeståndslagen)

Det röjande av sekretessbelagda uppgifter som konstaterats i målet har skett i samband med inspelningen av Avsnittet. Röjandet som sådant kan inte anses ha innefattat myndighetsutövning. Den skadeståndsgrund som då aktualiseras är det s.k. principalansvaret, alltså arbetsgivarens skadeståndsansvar för arbetstagares brott i tjänsten.

En sådan skadeståndstalan förutsätter inte att ansvarstalan också riktas mot någon enskild. Det räcker att konstatera att någon anställd för vilken arbetsgivaren svarar har gjort sig skyldig till skadeståndsgrundande brott.

Som hovrätten ovan angett är det klarlagt att anställda vid Akademiska sjukhuset gjort sig skyldiga till sådant brott mot tystnadsplikt i samband med inspelningen av Avsnittet som kan grunda rätt till skadestånd på grund av kränkning. Till följd härav föreligger därför i och för sig rättslig grund för att utkräva skadestånd av Landstinget enligt reglerna om principalansvar.

Skadestånd till närstående

Uppgifter som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1 § OSL får inte röjas om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Sekretess är följaktligen huvudregel. Frågan om ett röjande kan orsaka ”men” ska endast bedömas utifrån den enskildes synpunkt (se JK beslut 2014-11-10, dnr 6764-13-31, 8146-13-31, s. 5).

Till följd av vad hovrätten kommit fram till ovan hade HK, om han hade varit i livet, kunnat rikta anspråk mot Landstinget på ersättning för kränkning. Frågan är om även Klagandena kan ha en sådan rätt. Enligt sekretessbestämmelsen i 25 kap. 1 § OSL omfattas ”närstående” av den krets av personer som skyddas. Detta innebär att ”närstående” omfattas av den nu aktuella straffbestämmelsens (brott mot tystnadsplikten) skyddsintresse och att dessa således också kan ha ett anspråk på skadestånd med anledning av brott. Vem som är ”närstående” enligt 25 kap. 1 § OSL får bedömas i det enskilda fallet utifrån hur nära relationen varit (se RÅ 2009 ref. 17). Av vad som framkommit i målet hade inte bara HK:s hustru och dotter utan också barnbarnet en sådan nära relation till HK att de alla tre ska anses som närstående i den mening som avses i 25 kap. 1 § OSL.

Klagandena har gjort gällande att de inte fått sörja ifred, att de har känt sig chockade och känt en oro inför vilka inspelningar som finns i övrigt som de inte har kontroll över. Europadomstolen har uttalat att spridning av medicinsk data om en avliden

person i vissa fall kan anses öka de anhörigas legitima sorg och medföra en rätt till ersättning för kränkning av artikel 8 (se Armoniené mot Litauen, dom den 25 november 2008, Hachette Filipacchi Associates mot Frankrike, dom den 14 juni 2007 och Editions Plon mot Frankrike, dom den 18 maj 2004). Att tillerkänna Klagandena en rätt till ersättning för kränkning i förevarande fall får således anses också ligga i linje med vad som följer av artikel 8 i Europakonventionen.

Betydelsen av bestämmelser om meddelarfrihet

Tingsrätten har funnit att bestämmelserna om meddelarfrihet i yttrandefrihetsgrundlagen gäller för uppgifterna vid inspelningen av Avsnittet och att det, även om brott mot tystnadsplikt förekommit, därför inte finns möjlighet att grunda några skadeståndsanspråk med anledning av uppgiftslämnandet på de grunder som Klagandena åberopar.

Fråga är då om bestämmelserna om meddelarfrihet, som tingsrätten funnit, hindrar en skadeståndstalan mot Landstinget. Det kan hävdas att om sköterskornas uttalanden varit tillåtna mot bakgrund av meddelarfriheten kan inte heller Landstinget ansvara för skada som uppkommit till följd av sköterskornas uppgifter. För att reglerna om meddelarskydd bör få denna konsekvens skulle kunna tala att principalansvaret inte ska innebära ett utvidgat ansvar för arbetsgivaren dvs. arbetsgivaren ska inte ersätta skada i ett fall där arbetstagarens handlingssätt anses som tillåtet (se JK beslut 2003-01-28, dnr 3559-02-40, s. 4).

Tingsrätten har i denna del funnit att sköterskorna inte kunde bedömas ha gjort sig skyldiga till uppsåtligt brott, vilket skulle varit en förutsättning för undantag från meddelarskyddet. Sköterskorna har inte hörts i målet och det är på det utredningsmaterial som finns i målet enligt hovrätten svårt att bedöma om röjandet av uppgifterna skett uppsåtligen. Det är i vart fall tveksamt om de aktuella sköterskorna eller någon annan anställd i Landstinget skulle, med hänsyn till skyddet för meddelarfriheten, kunna ställas till ansvar för röjandet av de sekretessbelagda uppgifterna.

Samtidigt framstår en tolkning av meddelarskyddet på det sättet att det utesluter ansvar för arbetsgivaren i ett fall som detta inte som rimlig. Syftet med meddelarskyddet måste beaktas. Det är uppställt till skydd för den enskilde mot det allmänna. Meddelarskyddet innebär således normalt inget hinder mot att ställa en myndighet till svars för det som sker på myndighetens vägnar (jfr NJA 1995 s. 677 och Axberger, H.G, Meddelarfrihet – till statens tjänst? 1987, Våra rättigheter V Rättighetsperspektiv till minne av Gustaf Petré, s. 102 ff, 2007).

För ett bifall till skadeståndstalan torde det inte vara nödvändigt att någon enskilds straffrättsliga ansvar klarlagts; det räcker att konstatera att någon arbetstagare för vilken arbetsgivaren svarar begått brott. Medverkansansvar är tillräckligt. Det kan konstateras att TV-inspelningen skett med Landstingets samtycke och under dess ansvar och kontroll. Orsakerna till de brott mot tystnadsplikten som skett vid inspelningen av Avsnittet är sammansatta och det faktiska ansvaret torde vara spritt i organisationen. Det är hovrättens bedömning att det grundläggande ansvaret för att sekretessbelagda uppgifter röjts i hög grad ligger på arbetsgivaren, Landstinget. Röjandet av de sekretessbelagda uppgifterna får i belysning härav sägas ha skett på ett sätt som är att jämföra med att det skett på myndighetens vägnar. Under dessa förhållanden hindrar inte bestämmelserna om meddelarfrihet att arbetsgivaren blir skadeståndsskyldig trots att det inte är klarlagt om någon enskild skulle kunna hållas straffrättsligt ansvarig.

Betydelsen av godkännandet

Med den bedömning som hovrätten nu gjort uppstår skadeståndsskyldigheten i samband med att de sekretessbelagda uppgifterna röjts. Godkännandet av sändningen i enlighet med det upprättade avtalet har i detta läge betydelse endast på det sättet att ett vägrat godkännande skulle kunna begränsa den skada som följer av att uppgifterna röjts.

Tingsrätten har bedömt att ett avtal om godkännande från Landstingets sida av en inspelning före sändning strider mot förbudet mot förhandsgranskning i YGL. Hovrätten delar den bedömningen. Det finns enligt hovrättens mening givetvis inget

som hindrar att parter i en situation som den nu aktuella ingår en frivillig överenskommelse om granskning av en inspelning. Som tingsrätten konstaterat torde dock ett sådant avtal med hänsyn till censurförbudet i princip sakna rättsverkan. Det innebär att Landstinget i praktiken saknat möjlighet att förhindra en spridning av de sekretessbelagda uppgifterna, när röjandet av dem väl skett. Med hänsyn härtill gör hovrätten bedömningen att frågan om godkännande av sändningen saknar relevans för hovrättens prövning.

Storleken på skadeståndet

Utgångspunkten för bestämmande av storleken på kränkningersättning enligt skadeståndslagen är en bedömning baserad på förhärskande etiska och sociala värderingar. I första hand bör man se till vilken kränkning som typiskt sett kan anses ha uppkommit genom angreppet. Ersättningen avser att kompensera det som den kränkande handlingen har framkallat hos den skadelidande, såsom rädsla, förnedring, skam eller liknande, som inte tar sig sådana medicinska uttryck att det föreligger en personskada (se prop. 2000/01:68 s. 48 och s. 51 f). Allt detta är känslor av sådant slag som även enligt Europadomstolens praxis kan motivera ekonomisk ersättning för kränkning (jfr även NJA 2007 s. 584). Hovrätten konstaterar vidare att ersättningsnivån i de fall där skadestånd döms ut med anledning av överträdelse av Europakonventionen inte brukar fjärmast alltför mycket från de ersättningsnivåer som gäller när skadestånd döms ut enligt skadeståndslagen i jämförbara fall (se NJA 2007 s. 584).

Vad gäller ersättningen i det aktuella fallet finns det enligt hovrätten ingen anledning att göra någon skillnad sinsemellan på den ersättning Klagandena ska ha, även med beaktande av att barnbarnet såvitt framkommit frivilligt tog del av Avsnittet på Internet. Målet gäller en myndighet, Landstinget, som i förhållande till enskilda personer hålls ansvarigt för att uppgifter som omfattas av kvalificerad sekretess har lämnats ut. Vid en samlad bedömning finner hovrätten att skäligt belopp till var och en av Klagandena ska uppgå till 20 000 kr. Hovrätten konstaterar att den nivån får anses vara i linje med Europadomstolens praxis.

Skadestånd direkt enligt Europakonventionen

Med denna utgång finns inte anledning att pröva om skadestånd kunnat utgå på den grunden att röjandet av uppgifterna utgjort en kränkning av Klagandenas rättigheter enligt Europakonventionen.

Sammanfattning

Hovrätten har kommit fram till att det har röjts uppgifter rörande HK som omfattas av sekretess, att brott mot tystnadsplikten förekommit som kan ge rätt till ersättning för kränkning enligt skadeståndslagen, att Landstinget enligt skadeståndslagen ska svara för den kränkning som orsakats genom brottet, att Klagandena tillhör den krets av personer som omfattas av skyddsintresset för brottet, att Klagandena är berättigade till ersättning för kränkning samt att ersättningen för var och en av Klagandena ska uppgå till 20 000 kr.

I hovrättens bedömning ligger att bestämmelserna om meddelarskydd inte hindrar ett bifall till talan mot Landstinget.

Med de bedömningar som har gjorts ska tingsrättens dom ändras.

Rättegångskostnader

Vid den angivna utgången i målet ska Landstinget ersätta Klagandena deras rättegångskostnader i tingsrätten och i hovrätten. Landstinget har vitsordat Klagandenas kostnader.

Klagandenas krav har bifallits endast till en mindre del. Tyngdpunkten i processen har dock varit frågan om skadeståndsskyldighet förelegat överhuvudtaget. Hovrätten finner därför att Klagandena ska få full ersättning för sina rättegångskostnader (jfr NJA 1979 s. 567).

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast – med hänsyn till mellankommande helg – 29 december 2014.

I avgörandet har deltagit hovrättspresidenten Fredrik Wersäll, hovrättsråden Torbjörn Widemar och Hanna Carysdotter, referent, samt hovrättsassessorn Patricia Barrefelt.